

«ТАСДИҚ МЕКУНАМ»

Ректори Донишгоҳи давлатии Кӯлоб
ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ,
доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ,
профессор Раҳмон Д. С.
«20» _____ соли 2022

ХУЛОСАИ

Семинари илмӣ – методии раёсати илм ва инноватсияи Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ оид ба диссертатсияи унвонҷӯи кафедраи умумидонишгоҳии педагогика Қурбонов Маҳмадӣ Сатторович дар мавзуи «Шартҳои педагогии такмилёбии шуурнокии миллии донишҷӯён дар муҳити бисёрфарҳангии таҳсилотии донишгоҳӣ» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои педагогӣ аз рӯи ихтисоси 13.00.01 – Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот

Қурбонов Маҳмадӣ Сатторович 13.04.1980 дар ноҳияи Кӯлоб дар оилаи деҳқон ба дунё омадааст. Соли 2002 Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ бо дипломи муқаррарии дараҷаи мутахассис хатм намуда, баъд аз панҷ соли фаъолият дар муассисаҳои таълимии миёнаи умумӣ, соли 2007 дар кафедраи психологияи ДДК ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ ба ҳайси омӯзгор ба кор оғоз кардааст. Мавсуф то инҷониб дар кафедраи психологияи ДДК ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ фаъолият дорад.

Қурбонов Маҳмадӣ Сатторович унвонҷӯи кафедраи педагогикаи Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ буда, имтиҳонҳои минимумро аз фанни таърих ва фалсафаи илм бо баҳои «хуб», забони англисӣ – «хуб», педагогика – «аъло» супоридааст.

Роҳбари илмӣ: доктори илмҳои педагогӣ, профессор Гулмадов Ф.

Диссертатсияи Қурбонов М.С. дар ҷаласаи васеи кафедраи умумидонишгоҳии педагогика баррасӣ гардида, сипас барои муҳокима дар семинари илмӣ-методии раёсати илм ва инноватсияи ДДК ба номи А.Рӯдакӣ пешниҳод гардидааст. (Протоколи семинари илмӣ-методии раёсати илм ва инноватсияи Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ аз 18.06.2022, №8).

Диссертатсия мубрам ва ба талаботи замон мувофиқ арзёбӣ гардида, дар шароити муосир ба таври мақсаднок ва босифату самарабахш таҳия шудааст. Мутобиқи он, дар ҷомеаи Тоҷикистон, баробари ташаккули ҷомеаи бисёрҳалқият, бисёрзабона ва гуногунфарҳанг, ивазшавии самтгириҳои маънавий-ахлоқӣ сурат гирифта истодааст, ки аксар вақт

боиси мушкилоти иҷтимоӣ мегарданд. Ин, албатта, ба маънавиёти ҷомеа ва шахсият, махсусан, ба таҷрибаи маънавии ҷавонони муосири тоҷик таъсири худро мерасонад. Ташаккулёбии таҷрибаи маънавии ҷавонони муосири тоҷик дар заминаи татбиқи бомуваффақияти дурнамоҳои ҳаётии худ сурат мегирад. Падару модарон ва омӯзгорон, ки таҷрибаи онҳо дар шароити дигари иҷтимоӣ фарҳангӣ ташаккул ёфтааст, дорои арзишҳои мебошанд, ки аз доираи фаҳмиши ҷомеаи муосир берун аст. Аз ин ҷо, мубрамияти ташаккулёбии таҷрибаи маънавий-ахлоқии шахсият ба миён меояд. Он имкон медиҳад, ки ғановати маънавий эҷод шуда, ҷавонон дар муҳити муосири бисёрфарҳангӣ бомуваффақият мутобиқ шаванд.

Баррасии муҳити бисёрфарҳангӣ барои Тоҷикистон, ки дар он миллатҳои гуногун зиндагӣ мекунанд, муҳим арзёбӣ шуда, қайд мегардад, ки ҷавонро зарур аст, бо назардошти таъсири муҳити бисёрфарҳангӣ, бештар ба азхудкунии арзишҳои донишҳои маънавий, андӯхтани таҷрибаи инсонӣ ва дарки дурусти воқеаҳои олами атроф рӯ биёранд.

Масъалаи ғанигардонии таҷрибаи маънавий-ахлоқии донишҷӯён ҳамчун амри муҳими иҷтимоӣ дар ҳуҷҷатҳои асосии марбут ба соҳаи маориф, аз ҷумла Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи маориф» (14.04.2004), Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд» (02.08.2011) ва ғайра таъкид шудааст.

Бо назардошти нуқтаҳои зикршуда, зарурати воқеии таҳқиқи масъалаи муҳити бисёрфарҳангии таҳсилотии донишгоҳӣ ҳамчун омили ғанигардонии таҷрибаи маънавий-ахлоқии донишҷӯён ба вуҷуд меояд.

Навгони илмӣ таҳқиқот:

– мафҳумҳои «таҷрибаи маънавии донишҷӯён», «ғанигардонии таҷрибаи маънавии донишҷӯён», «муҳити бисёрфарҳангии таҳсилотӣ» дақиқ шарҳу тавзеҳ ёфта, нақши онҳо дар ташаккули мавқеи ҳаётии донишҷӯён дар робита ба арзишҳои бисёрфарҳангӣ, ки дар асоси ҳавасмандсозӣ ҷиҳати ҳалли вазифаҳои мубрами ахлоқӣ муайян карда мешаванд, нишон дода шудааст. Дар ин замина, ғанигардонии таҷрибаи маънавий-ахлоқии донишҷӯён аз ҷониби муаллиф ҳамчун раванди дастгирии ҳадафмандонаи педагогии афзудани мазмуни арзишии худтакмилдиҳии шахсият дар муҳити бисёрфарҳангии таҳсилотӣ фаҳмида мешавад;

– имкониятҳои воқеӣ ва захираҳои ошкоршудаи муҳити бисёрфарҳангии таҳсилотӣ ҷиҳати ғанигардонии таҷрибаи маънавий-ахлоқии донишҷӯён, ки тасаввуроти муосири илмиро дар бораи ҳадафҳо, принсипҳо, методҳои татбиқи нерӯи педагогии муҳити бисёрфарҳангии

таҳсилотӣ ва тарбияи маънавӣ-ахлоқии таълимгирандагон пурра месозанд, зикр шудаанд;

– амсилаи сохтори хоси ғанигардони тачрибаи маънавии таълимгирандагон дар муҳити бисёрфарҳангии таҳсилотӣ дар маҷмӯи ҷузъҳои бо ҳамдигар марбут (ҳадафмандона, мазмуннокӣ, натиҷанокӣ)-и имкониятҳои педагогӣ (қонеъгардони талаботи маънавӣ, шиносӣ бо арзишҳои фарҳанги маънавӣ-ахлоқӣ, шомилсозии донишҷӯён ба фаъолияти муҳими маънавӣ-ахлоқӣ; озодии интихоби шаклҳо, методҳо, воситаҳо, фазои инфиродии рушди маънавию ахлоқӣ), захираҳо (таҳсилотӣ, тарбиявӣ, иртиботӣ, ба тачриба нигаронидашуда) ва вижагиҳои хос (таълимӣ, тарбиявӣ, иртиботӣ, фаъолнокӣ, рушддиҳанда, ба танзимдароранда) тарҳрезӣ шудааст;

– маҷмӯи шартҳои педагогӣ (мавқеи шахсии донишҷӯён дар фаъолияти муҳими маънавӣ-ахлоқии таҳсилотӣ, амалисозии ғанигардони мазмун ва муҳити бисёрфарҳангии таҳсилоти шахсият бо маъниҳо ва арзишҳои аз ҷиҳати маънавӣ муҳим, лоиҳасозӣ ва дастгирии омории раванди ғанигардони тачрибаи маънавӣ-ахлоқии донишҷӯён дар асоси технологияҳои муосири инсоншиносӣ), ки ба сифати танзимкунандаи тачрибаи маънавӣ-ахлоқии донишҷӯён дар муҳити бисёрфарҳангии таҳсилоти донишгоҳ хизмат мекунанд, асоснок карда шудаанд.

Кори таҳқиқотӣ аз ҷумла фарогири нуқтаҳои зер аст:

1. Тачрибаи маънавии донишҷӯён ҳамчун сифати ҳамгирии шахсият, ки дар ташаккули мавқеи ҳаётии донишҷӯён нисбат ба арзишҳои бисёрфарҳангӣ ҳамчун танзимгари мавқеи фаъолнокии шахсият ва асоси ҳавасмандсозии онҳо ҷиҳати иҷрои вазифаҳои созанда ва бомасъулияти ҳаётан муҳим зухур меёбанд, ба тасдиқи симои аслии инсонӣ дар одамон нигаронида шудаанд.

2. Татбиқи меъёрҳои муайянкардашудаи яклухт (ваҷҳҳои худтакмилдиҳии маънавӣ, иштирок дар фаъолияти аз ҷиҳати маънавӣ муҳим), мафҳумҳои худшиносии маънавӣ, муносибати некбинона ба зиндагӣ, донишҷӯи мазмуни мафҳумҳои маънавӣ, меъёрҳои маънавият ва ахлоқ дар муҳити бисёрфарҳангии таҳсилотӣ, тасаввурот дар бораи арзишҳои фарҳанги маънавӣ, принципҳои муносибати нек ба одамон, иштирок дар фаъолияти самти маънавидошта дар муҳити бисёрфарҳангии муассисаи таҳсилоти олии касбӣ ба ғанигардони тачрибаи маънавӣ-ахлоқии донишҷӯён мусоидат менамояд.

3. Ғанигардони тачрибаи маънавӣ-ахлоқии донишҷӯён ҳамчун раванди ҳадафманди дастгирии педагогии афзудани мазмуни нерӯи ахлоқӣ бар худтакмилдиҳии маънавии шахсият дар заминаи муҳити

бисёрфарҳангии таҳсилотӣ бо иҷрои вазифаҳои таълимӣ, тарбиявӣ, иртиботӣ имкон медиҳад, ки шароит барои дарк ва қабули арзишҳои фарҳангии маънавӣ, меъёрҳо ва намунаҳои рафтори ашхоси фарҳангӣ дар ҳома фароҳам оварда шаванд.

4. Амсилаи сохтори ғанигардонии таҷрибаи маънавии донишҷӯён дар муҳити бисёрфарҳангии таҳсилотӣ дар муносибати ҳамгироёнаю фарҳангшиносӣ асос меёбад, ки принсипҳои фарҳангшиносӣ, низомнокӣ, фардисозӣ, таҷрибаи рафторҳои маънавию муайян сохта, аз ҷиҳати сохторӣ аз қисмҳои таркибии зерин иборат мебошад: методологӣ, мазмуннокӣ, натиҷанокӣ.

5. Шароити педагогӣ, ки дар ҳамаҷониба таҳқиқоти назариявӣ ва гузаронидани кори озмоишӣ асоснок карда шуданд (мубрамшавии мавқеи субъектии таълимгирандагон дар фаъолияти аз ҷиҳати маънавӣ муҳимми таҳсилотӣ; ғанигардонии мазмунии муҳити бисёрфарҳангии таҳсилотӣ бо маъниҳо ва арзишҳои аз ҷиҳати шахсиятӣ муҳим; дастгирии педагогии раванди ғанигардонии таҷрибаи маънавии донишҷӯён дар асоси технологияҳои муосири инсоншиносӣ) барои ғанигардонии таҷрибаи маънавии донишҷӯён дар муҳити бисёрфарҳангии таҳсилотӣ ҳамчун танзимгари зарурӣ ва кифоя хизмат мекунад.

Таҳлили сарчашмаҳои илмӣ бо омӯзиш ва ҷамъбасти намудани сохтор ва мазмуни мафҳуми «таҷрибаи маънавӣ-ахлоқии донишҷӯён», ошкоркунии нерӯи педагогӣ муҳити бисёрфарҳангии таҳсилотии донишгоҳ дар ғанигардонии таҷрибаи маънавӣ-ахлоқии донишҷӯён, раванди ғанигардонии таҷрибаи маънавӣ-ахлоқии донишҷӯён дар муҳити бисёрфарҳангии таҳсилотии донишгоҳ, санҷиши шароити татбиқи самарабахши амсилаи таҳияшуда бо роҳи озмоишӣ ва анҷом додани мусоҳиба корбарӣ шудааст.

Инчунин, методҳои сотсиометрия, таҳлили корҳои эҷодии донишҷӯён дар рафти таҳқиқот, роҳбарӣ намудан ба рафти таҷрибаомӯзии донишҷӯён натиҷагирӣ карда шудааст.

Бо назардошти ҳуҷҷаҳои пешниҳодоти рисолаи илмӣ, зимни асосноккунии метавон чунин натиҷагирӣ кард:

Дар ҳамаҷониба таҳқиқоти муаллиф таваҷҷуҳи махсусро баррасии мафҳуми «муҳити бисёрфарҳангии таҳсилотӣ» ҷалб мекунад. Дар асоси таҳлили сарчашмаҳои илмӣ ҳуҷҷаҳои баровардан мумкин аст, ки таъйиноти муҳити бисёрфарҳангии таҳсилотӣ аз татбиқи шароите иборат мебошад, ки ба шахсият имкон медиҳад, то арзишҳои фарҳангии маънавӣ, меъёрҳо ва намунаҳои рафтори ҳам худ ва ҳам одамони атрофро дарк кунад, таҷрибаи ҳамкориҳои бисёрфарҳангӣ ва таҷрибаи маънавию ташаккул диҳад, ки ба ҳамкориҳои созанда дар муҳити фарҳангӣ имкон медиҳанд.

Мавзуи таҳқиқ на танҳо як навъ нақши муқаррарии муҳити фарҳангии таҳсилотӣ, балки мавқеи муассисаи таҳсилотие мебошад, ки дар он интиқоли доимии фарҳанг сурат мегирад ва бо азхудкунии он таълимгиранда, на танҳо ба шароити ҷомеи тағйирёфта мутобиқ мешавад, инчунин, аз ҷиҳати маънавӣ ғанӣ мегардад. Дар ин робита, дар раванди таҳсилот дар муассисаи таҳсилотӣ вазифаи ташаккули самтнокии маънавию ахлоқии доираи назар ва тафаккури таълимгирандагон ба яке аз ҷойҳои аввал мебароянд, ки ба фарҳанги бисёрҷанбаи касбии онҳо мусоидат намуда, ба таври назаррас аҳамияти ҷузъи тарбиявии раванди таҳсилотиро таъкият мебахшад.

Бо назардошти таърифи умумии нерӯ, нерӯи педагогӣ ҳамчун манбаъҳо, имкониятҳо, воситаҳо, захираҳо муайян карда мешавад, ки метавонанд аз ҷониби педагог барои ҳалли ягон вазифа, дастбӣ ба ҳадафи муайян, имконияти шахси алоҳида дар соҳаи педагогӣ, маҷмуи имкониятҳо ва қобилиятҳо барои азхудкунии фаъолияти касбӣ аз ҷониби педагог, тақмилибӣ дар он мавриди истифода қарор гиранд.

Мазмун ва муҳтавои автореферат бо нуқтаҳои асосии диссертатсия, хулосаҳо ва натиҷаҳои он мувофиқат карда, пурра онҳоро ифода мекунад.

Натиҷаҳои таҳқиқоти илмӣ дар мақолаҳо, фишурдаҳо, маърузаҳо дар конференсияҳои ҷумҳуриявӣ ва семинарҳои илмии факултети омӯзгорӣ ва фарҳанг, инчунин, дар дигар факултетҳои Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ инъикос ёфтаанд.

Мундариҷаи асосии диссертатсия дар интишороти зерини муаллиф инъикос ёфтаанд:

I. Мақолаҳо, ки дар маҷаллаҳои тақризшавандаи тавсияшудаи ҚОА-и Федератсияи Россия ва ҚОА-и назди Президенти ҚТ нашр шудаанд:

[1-М]. Гулмадов Ф., Қурбонов М.С. Самаранокии истифодаи нерӯи муҳити бисёрфарҳангии таҳсилотӣ дар ғанигардони тачрибаи маънавӣ-ахлоқии донишҷӯён. [Матн] / Қурбонов М.С. // ISSN 2222-9809 Паёми Академияи таҳсилоти Тоҷикистон. – Душанбе, 2020. № 1. – С. 15-24.

[2-М]. Қурбонов М.С. Оид ба масъалаҳои назариявии ғанигардони тачрибаи маънавӣ-ахлоқии донишҷӯён дар муҳити бисёрфарҳангии таҳсилотии мактаби оӣ. [Матн] / Қурбонов М.С. // ISSN 2222-9809 Паёми Академияи таҳсилоти Тоҷикистон. – Душанбе, 2020. № 2. – С. 44-51.

[3-М]. Қурбонов М.С. Мазмун ва вазифаҳои таҳқиқоти педагогӣ доир ба татбиқи нерӯи педагогии муҳити бисёрфарҳангаи таҳсилотӣ дар ғанигардони тачрибаи маънавии донишҷӯён. [Матн] / Қурбонов М.С. // ISSN 2617-5620 Паёми Пажуҳишгоҳи рушди маориф. – Душанбе, 2020. №2(30). – С.82-91.

II. Мақола ва маводҳое, ки дар дигар маҷмуаҳо ба таърифи расидаанд:

[1-М] Қурбонов М.С. Шарипов А.А. Ташаккули сифатҳои маънавий-психологӣ баҷагон дар оила ва ҷомеа. [Матн] / Қурбонов М.С. // Паёми Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ. – Душанбе, 2014. № 1. – С.191-195.

[2-М] Қурбонов М.С. Хусусиятҳои махсуси ташаккули таҷрибаи маънавий-ахлоқии донишҷӯён дар муҳити бисёрфарҳангии таҳсилоти донишгоҳӣ. [Матн] / Қурбонов М.С. // ISSN 2616-5260 Паёми Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ. – Душанбе, 2020. № 1. – С. 356-361.

[3-М] Қурбонов М.С. Фарҳанг яке аз омилҳои ташаккули хусусиятҳои худшиносии донишҷӯён дар муҳити бисёрфарҳангӣ. [Матн] / Қурбонов М.С. // Маводи конференсияи ҷумҳуриявии илмӣ-назариявӣ дар мавзӯи «Масъалаҳои мубрами илму маориф дар шароити ҷаҳонишавӣ». – Кӯлоб, 2020. Қисми 2. – С.349-352.

[4-М] Қурбонов М.С. Бисёрфарҳангӣ омили ғанигардони таҷрибаи маънавий-ахлоқии донишҷӯён. [Матн] / Қурбонов М.С. // Маҷмуаи мақолаҳои конференсияи илмӣ-амалии ҷумҳуриявии «Омӯзиш ва татбиқи афкори педагогӣ ниёгон дар таҳсилоти муосир». Душанбе, 2021-.С. 97-101.

III. Китоб ва дастурҳои нашршуда аз ҷониби муаллиф:

1. Қурбонов М.С. – «Тарзу усулҳои омӯختани психологияи мактаббаҷагон». – Душанбе: Империл-груп. – 2014. – 72 с.

Бо назардошти хулосаҳои муқарризон ва иштирокчиёни семинари илмӣ – методии раёсати илм ва инноватсияи ДДК ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ

ҚАРОР ҚАРД:

1. Диссертатсияи илмӣ унвонҷӯи кафедраи педагогика Қурбонов Маҳмадӣ Сатторович дар мавзӯи «Шартҳои педагогӣ тақмилибии шуурнокии миллии донишҷӯён дар муҳити бисёрфарҳангии таҳсилоти донишгоҳӣ» қори илмӣ мустақилона баанҷомрасида, ки дар он муаллиф ба ҳалли вазифаҳои дар назди таҳқиқот гузошташуда ноил шудааст, ҳисоб қарда шавад.

2. Диссертатсияи илмӣ унвонҷӯи кафедраи педагогика Қурбонов Маҳмадӣ Сатторович дар мавзӯи «Шартҳои педагогӣ тақмилибии шуурнокии миллии донишҷӯён дар муҳити бисёрфарҳангии таҳсилоти донишгоҳӣ» ба талаботи КОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогӣ 13.00.01 – Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот ҷавобгӯ аст.

3. Диссертатсияи унвонҷӯи кафедраи педагогика Қурбонов Маҳмадӣ Сатторович дар мавзӯи «Шартҳои педагогӣ тақмилибии шуурнокии миллии донишҷӯён дар муҳити бисёрфарҳангии таҳсилоти донишгоҳӣ» барои ҳимоя дар Шурои муштараки диссертатсионии 6D.KOA-022 назди

Донишгоҳи миллии Тоҷикистон ва Академияи таҳсилоти Тоҷикистон пешниҳод карда шавад.

Хулоса аз ҷониби котиби семинари илмӣ – методии раёсати илм ва инноватсияи ДДК ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ, муаллими калон Сулаймонов У.И. мураттаб шуда, дар семинари илмӣ - методии ДДК ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ аз 18 июни соли 2022, протоколи №8 қабул карда шудааст.

Дар семинари илмӣ – методии раёсати илм ва инноватсия 12 нафар иштирок доштанд. Натиҷаҳои овоздиҳӣ: “Тарафдор” - 12 нафар, “Зид” - нест, “Бетараф” - нест. Қарор яқдилона қабул карда шуд.

Раиси семинари илӣ - методӣ, сардори раёсати илм ва инноватсияи ДДК ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ,
н.и.п. и.в. дотсент

Самариддинова З.Н.

Муқарризон:

Доктори илмҳои педагогӣ, профессори кафедраи таҳсилоти томактабӣ ва кори иҷтимоии ДДК ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ

Иззатова М.И.

Номзади илмҳои педагогӣ, дотсенти кафедраи умумидонишгоҳии педагогикаи ДДК ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ

Иброҳимов Г.

Котиби семинари илмӣ - методӣ,
муаллими калон

Сулаймонов У.И.

Маълумот барои тамос:

735360, Ҷумҳурии Тоҷикистон, вилояти Хатлон, ш. Кӯлоб,
к. С.Сафаров 16, ДДК ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ.

Имзои Самариддинова З.Н., Иззатова М.И., Иброҳимов Г.
ва Сулаймонов У.И. – ро тасдиқ менамоям.

Сардори раёсати кадрҳо ва қорҳои махсуси
ДДК ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ

Амиров Ф.А.